

ویژگی‌های منتظران بر اساس مکتب شهید قاسم سلیمانی

مرتضی عبدی چاری^۱
فاطمه اردشیری^۲
سیده مریم قاسمیان^۳

چکیده

این مقاله در صدد واکاوی اوصاف و ویژگی‌های انسان‌های منتظر در مکتب شهید قاسم سلیمانی است. روش جمع‌آوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و روش پردازش در متن توصیفی-تحلیلی است. با بررسی اجمالی ویژگی‌های یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در روایات؛ مواردی همچون ایمان قوی، شجاعت، ساده‌زیستی، محبت به مستضعفان و سختگیری بر کافران، تهذیب نفس و اصلاح فردی، معرفت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، تمسک به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام، انتظار فرج و احساس حضور در برابر امام به دست می‌آید. این ویژگی‌ها در تمام ابعاد زندگی با برکت سردار شهید قاسم سلیمانی به وضوح دیده می‌شود. یافته‌های مقاله حاکی از آن است که سردار سلیمانی، نماد منتظر شجاعی است که در عصر ما می‌تواند الگوی مناسبی برای همه، به‌خصوص جوانانی باشد که دوست دارند صفات منتظر واقعی را ببینند. حتی اگر بخواهند الگویی از منتظر واقعی را برای ادامه زندگی خود در نظر بگیرند، به زندگی سردار سلیمانی، توجه کنند و همانند ایشان در مسیر آمادگی خود و جامعه برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در جهات درونی و بیرونی بکوشند.

کلیدواژگان: ظهور، منتظر، ایمان، شجاعت، مکتب سلیمانی.

۱. دکترای تخصصی علوم قرآن و حدیث پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران(نویسنده مسئول)،
m.abdichari@isca.ac.ir

۲. دانش آموخته سطح سه رشته فقه و اصول-کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی. f.ardeshiri@whc.ir

۳. سطح سه رشته کلام اسلامی. m.ghasemnia95@gmail.com

جامعه شیعه از آغاز پیدایش تاکنون، در پرتو هدایت و سرپرستی امامان معصوم، به حرکت تکاملی و رو به رشد خود ادامه داده و اقامه کلمه «توحید» و ایجاد بستر بندگی خداوند متعال را در تمام ابعاد زندگی، هدف غایی خود قرار داده است. در میان مقاطع تاریخی سیر تکاملی جامعه شیعه، نهضت عاشورا و ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه له، دو مقطع بسیار حساس و تاثیرگذار محسوب می‌شوند. جامعه مهدوی و ظهور قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه له نقطه آرزو و آرمان بزرگ و تاریخی جامعه شیعی بوده که محصول تمام مجاهدت‌ها و تلاش‌های انبیا و پیروان آنان می‌باشد. در برآورده شدن جامعه مهدوی، آنچه باید به عنوان راهبرد اساسی بررسی و مطالعه شود، پرداختن به وظایف و ویژگی‌های شیعه منتظر می‌باشد که باوجود این ویژگی‌ها، جامعه، زمینه‌ساز ظهور منجی می‌شود و در پرتو آن جامعه منتظر شکل می‌گیرد.

هر انسان طالب حقانیت، عدالت، آزادی و آزادگی؛ باید خود و جامعه اطراف خود را برای ظهور منجی آماده کند و در این زمینه میان شیعه و سنی، مسلمان و غیر مسلمان تفاوتی نیست؛ چون امام زمان عجل الله تعالی فرجه له امام همه خوبی‌ها و همه عالم است. با دقت در روایات ائمه معصومان علیهم السلام، روشن می‌شود که در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام، «انتظار»، از یک حالت روانی محض فراتر است و خود را در عملکرد مؤمنان نشان می‌دهد. بنابراین، به صراحت می‌توان گفت که انتظار، از مقوله عمل است و فرد «منتظر» باید به ویژگی‌های سفارش شده در روایات معصومان علیهم السلام، عامل باشد. منتظر بودن، قواعد و ویژگی‌های خاصی دارد که منتظران باید به آن قواعد عمل کنند. اگر منتظران با وظایف خود آشنا نباشند و به آن عمل نکنند، انتظار آنان ثمره‌ای نخواهد داشت.

هر شخص به تناسب رشد خود و دوره‌ای که در آن زندگی می‌کند، نسبت به وظایف و مسئولیت‌هایی آشنایی و شناخت پیدا می‌کند، تا ضمن دستیابی خود به تکامل، به سعادت جامعه نیز یاری رساند. از این رو، چنین شخصی در دوران انتظار ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه له که به تحقق رحمت و عدالت سراسری منتهی می‌شود؛ وظایف و مسئولیت‌های سنگین دارد که همواره مسلمانان، به ویژه شیعیان و پیروان اهل بیت علیهم السلام خواهان فهم آن هستند. در این زمینه پژوهش ویژه‌ای با نگاه مقارنه به ویژگی منتظران و زندگی سراسر پر خیر و برکت سردار سلیمانی انجام نشده است. از این رو، در این مقاله با مطالعه در آموزه‌های اصیل اسلامی، با روش تحلیلی-تطبیقی به مهم‌ترین شاخصه‌های و ویژگی

منتظران از زبان حضرات معصومان علیهم السلام و تطبیق آن‌ها با سردار دل‌ها و معرفی ایشان به عنوان الگوی منتظران در این عصر خواهیم پرداخت.

مفهوم انتظار و منتظر

«انتظار» در لغت به معنای چشم به راه بودن و نوعی امید به آینده و نگران بودن است و در اصطلاح حالتی روحی و نفسانی است که موجب آمادگی برای چیزی است که انتظارش را می‌کشند.^۱ مفهوم انتظار کیفیتی روحی است که سبب پیدایش حالت آمادگی است برای آنچه انتظار می‌رود و در مقابل آن یأس و ناامیدی است.^۲ انتظار در اصطلاح، کلامی برگرفته از روایات و همان چشم داشتن به وعده الهی است که همراه با سعی و تلاش در آماده کردن روح و جسم خود و جامعه برای روزی است که طلوع خورشید عالم تاب، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه گشایش را در همه شئون زندگی بشر پدید آورد.^۳

«منتظر» در لغت به معنی درنگ کننده، چشم دارنده و در اصطلاح کسی است که درنگ می‌کند، چشم می‌دارد، انتظار می‌کشد و چشم داشت دارد.^۴ در فرهنگ مهدویت، منتظر به انسانی گفته می‌شود که با تمام وجود در انتظار آمدن آخرین حجت الهی است.^۵

مفهوم مکتب سردار شهید قاسم سلیمانی

«مکتب»، به معنای یک تئوری کلی، یک طرح جامع و هماهنگ و منسجم که هدف اصلی آن، کمال انسان و تأمین سعادت همگانی است و در آن خطوط اصلی و روش‌ها، بایدها و نبایدها، خوب‌ها و بدها، هدف‌ها و وسیله‌ها، نیازها و دردها و درمان‌ها، مسئولیت‌ها و تکالیف مشخص شده و منبع الهام تکلیف‌ها و مسئولیت‌ها برای همه افراد است.^۶ مکتب حاج قاسم ضرورت اصلی کشور است که به عنوان سرمشق در تمام بخش‌های فردی و اجتماعی و مدیریتی قابل بهره‌برداری است. هر انسانی می‌تواند دو شخصیت «فردی» و «عمومی» داشته باشد. شخصیت فردی او بر اساس

۱. محمد معین، فرهنگ فارسی معین، ذیل واژه انتظار.

۲. محمدتقی موسوی اصفهانی، مکیال المکارم، ج ۲، ص ۲۱۸.

۳. گل محمدی آرمان، رسالت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، ص ۲۴۱.

۴. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، ذیل واژه «منتظر».

۵. سلیمیان، فرهنگ نامه مهدویت، ص ۴۱۷.

۶. مطهری، انسان و ایمان، ج ۱، ص ۵۷.

علايق و سليقه هاست كه با گذشت زمان كسب مي‌شود و شايد قابل پيروي براي ديگران نباشد؛ ولي شخصيت عمومي انسان، تحت تاثير دين، اعتقادات و باورهاي او است كه مي‌توان آن را به صورت مباني، اصول و قاعده براي ديگران تبیین كرد تا به صورت آموزه‌هاي كلي در دسترس باشد و نسلي با اين نگرش تربيت شود. شهيد قاسم سلیماني يكي از خاص‌ترين و بهترين شخصيت‌ها است كه بر اساس نظرسنجي معتبرترين مراكز آمريكايي، او جزو ده شخصيت اثر گذار سال لقب گرفت.^۱ امروزه شهيد سلیماني به فرموده مقام معظم رهبري، زنده‌تر و جذاب‌تر از گذشته به عنوان اسطوره‌اي بزرگ عترافشاني مي‌كند. وي اسطوره منتظري است فعال، ولايتمدار بي مثال، مجاهد مقاوم و شجاع. حال كه اين سرو بلند قامت، سر بر آسمان سايبده است، مظلومان جهان به تبعيت از او مقاومت خود را برجسته‌تر كرده‌اند و اين، بدان معناست كه حاج قاسم، مكتب است كه با شهادتش طراوت بيش‌تري به بشر بخشيده است. رهبر معظم انقلاب، در زمان حيات سردار، با تعابيري همچون «شهيد زنده»،^۲ «مجاهدالله»^۳ از او ياد كردند و شهادتشان را از «آيات قدرت الاهي»،^۴ خدماتشان را ذخيره ارزشمندی در ديوان عدل الاهي^۵ دانسته و اين‌گونه مكتب ايشان را معرفي مي‌كنند: «به شهيد حاج قاسم سلیماني به چشم يك فرد نگاه نكنيم؛ به چشم يك مكتب، يك راه و يك مدرسه درس آموز نگاه كنيم.»^۶ همچنين فرمودند: «با رفتن سردار شهيد قاسم سلیماني، به حول و قوه الاهي، كار او و راه او متوقف و بسته نخواهد شد.»^۷ كلام رهبري، اوج جايگاه بينش و منش شهيد سلیماني را هويدا مي‌كند. مولفه‌هاي مكتب شهيد سلیماني همان مولفه‌هاي مكتب ناب اسلام محمدي است. از اين‌رو مكتب يا روش شهيد سلیماني، بايد به عنوان نقش آفرين الكوي مناسب در سراسر زندگي انسان‌ها ساري و جاري باشد.

۱. گروه فرهنگي شهيد ابراهيم هادي، ص ۸.

۲. بيانات در ديدار با خانواده‌هاي معظم شهداي كرمان <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۲۸۰>

۳. بيانات در جلسه اعطاي نشان ذوالفقار، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۱۹۴۳>

۴. بيانات در خطبه نماز جمعه تهران، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44695>

۵. پيام تسليت مقام معظم رهبري در پي درگذشت مادر سردار سلیماني- <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۳۳۸۸۷>

۶. بيانات در خطبه نماز جمعه تهران <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۴۶۹۵>

۷. پيام تسليت رهبر انقلاب در پي شهادت سردار شهيد سهيدي قاسم سلیماني و شهداي همراه او <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۴۵۵۴>

ویژگی منتظران

منتظران واقعی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف کسانی هستند که می‌توانند تمام افعال و گفتار خود را مانند کسی که انتظار مهمانی را می‌کشد، و برای آمدن مهمان همه چیز را فراهم می‌کند؛ با زمینه‌سازی، فضای جامعه را آماده ظهور منجی آخرالزمان کنند؛ یعنی هر لحظه باید در انتظار باشند؛ به طوری که هر لحظه خبر ظهور حضرت به گوش آنان برسد، آماده باشند. مفهوم انتظار از جمله مفاهیم اصیل، ناب و حقیقی در مکتب تشیع است که در آموزه‌های اهل بیت علیهم السلام بسیار مورد تاکید قرار گرفته است؛ تا جایی که در نصوص دینی انتظار فرج «عبادت» و بلکه «بالاترین جهاد امت» عنوان شده است.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در حالی که عده‌ای از یاران نزد ایشان بودند؛ فرمودند: «خداوند! برادران مرا به من بنما» آن حضرت سخن را تکرار کردند. در این هنگام، گروهی از یاران گفتند: ای پیامبر خدا! آیا ما برادران شما نیستیم؟ حضرت فرمودند: نه؛ شما یاران من هستید. برادران من قومی هستند [که] در آخرالزمان [خواهند آمد]. آن‌ها به من ایمان می‌آورند، در حالی که مرا ندیده‌اند. خداوند آن‌ها را با نام‌های پدرانشان شناسانده است، پیش از آن که از پشت پدر و رحم مادر خارج شوند. هر یک از آن‌ها بر دین خود پایدار می‌ماند؛ در حالی که این عمل از دست کشیدن بر خارهای گون در شب تاریک و در دست گرفتن آتش برافروخته از درخت گز دشوارتر است. ایشان چون چراغی فروزان در دل تاریک شب می‌درخشند. خداوند آن‌ها را از همه فتنه‌های تیره و تار در امان نگه می‌دارد.^۱

یاران و منتظران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

یاران و منتظران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف چند دسته‌اند؛ دسته اول، که به عنوان یاران خاص حضرت شناخته می‌شوند. آنان فرماندهان لشکر الاهی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف هستند که هنگام ظهور، در کنار منجی آخرالزمان خواهند بود.

۱. «قال رسول الله ذات يوم وعنده جماعة من أصحابه: اللهم لقني إخواني» مَرْتَبِينَ فَقَالَ مَنْ حَوْلَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ: أَمَا نَحْنُ إِخْوَانُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: لَا، إِنَّكُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْوَانِي قَوْمٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ آمَنُوا وَلَمْ يَرَوْنِي، لَقَدْ عَرَفْتِيَهُمُ اللَّهُ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَأَرْحَامِ أُمَّهَاتِهِمْ. لَأَخَذَهُمْ أَشَدُّ بَقِيَّةً عَلَى دِينِهِ مِنْ خَرَطِ الْقَتَادِ فِي اللَّيْلَةِ الظُّلْمَاءِ. أَوْ كَالْقَابِضِ عَلَى جَهْرِ النَّضَاءِ أَوْلَيْكَ مَصَابِيحُ الدُّجَى، يُنَجِّبُهُمُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ فِتْنَةٍ غَيْرَاءٍ مُظْلَمَةٍ» (محمد بن حسن صفار، بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد، ج ۱، ۸۴).

امام صادق علیه السلام در این زمینه می‌فرماید: «یاران امام زمان علیه السلام کسانی هستند که دل‌های آنان همچون پاره آهن، سخت و محکم است و تردیدی در ایمان الاهی آن‌ها ایجاد نمی‌گردد؛ اراده‌هایشان سخت‌تر از آهن است و اگر به کوه حمله‌ور گردند، آن را از جا می‌کنند.»^۱

در احادیث شیعه، برای یاران مهدی موعود علیه السلام ویژگی‌هایی بیان شده که باید شیعیان برای رسیدن به آن تلاش کنند؛ تا بتوانند جزو منتظران واقعی حضرت مهدی علیه السلام قرار گیرند. ائمه اطهار علیهم السلام در مورد زمینه‌سازی برای رساندن شیعیان به درجات متعالی روحی و جسمی نکاتی را بیان کرده‌اند که در ادامه به چند مورد اشاره می‌شود. بدیهی است که در این دوران چنین افرادی در بین ما زندگی می‌کردند و در واقع نشان دادند که یار و منتظر صاحب الامر بودند البته داشتن این ویژگی‌ها سخت است؛ ولی این امکان وجود دارد که در هر زمان کسانی این صفات را داشته باشند؛ به طو کلی پیامبر به وجود و دیدار آن‌ها از خود اشتیاق نشان می‌دهد و آن‌ها را برادر خود خطاب می‌کردند. سردار دل‌ها نمونه روشن از منتظرانی است که ویژگی یاران خاص منتظر را دارد. تطبیق منتظران که می‌توانند یار خاص حضرت مهدی علیه السلام قرار گیرند با زندگی سردار سلیمانی می‌تواند برای جامعه امروزی رهگشا باشد.

۱. ایمان به خدا

«ایمان به خدا» مهم‌ترین ویژگی و بایسته منتظران واقعی است. این مقوله، بلندترین و لطیف‌ترین اندیشه‌ای است که در مغز و فکر بشر راه یافته است که دل را روشن، امیدوار و خوش بین می‌کند، به آدمی نیرو می‌بخشد و قدرت مقاومت وی را مضاعف می‌کند. انسان مؤمن در مصائب و سختی‌ها، آرامش روانی دارد؛ زیرا از سویی خود را دارای تکیه گاهی محکم و پناهگاهی امن می‌داند و از این احساس، نیرو و نشاط می‌گیرد: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»^۲ و از سوی دیگر، در برابر پیشامدهای ناگوار، شکیبایی می‌کند و پاداش الاهی را در مقابل خویش می‌بیند: «إِنَّمَا يَوْفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ»^۳. چنین انسانی این سختی‌ها را زودگذر می‌داند و

۱. «رَجَالٌ كَانَتْ قُلُوبُهُمْ زُبُرَ الْحَدِيدِ لَا تَشْوِبُهَا شَكٌّ فِي ذَاتِ اللَّهِ أَشَدُّ مِنْ الْحَجَرِ لَوْ حَمَلُوا عَلَى الْجِبَالِ لَأَزَالُوهَا» (جزائری، نعمت الله بن عبد الله، ریاض الأبرار فی مناقب الأئمة الأطهار علیهم السلام، ج ۳، ص ۱۸۲).

۲. رعد: ۲۸.

۳. زمر: ۱۰.

در انتظار سعادت حتمی و جاودانی به سر می‌برد. امام باقر علیه السلام بعد از بیان اوصاف یاران حضرت مهدی علیه السلام آن‌ها را مؤمنان واقعی قلمداد می‌کنند.^۱

سردار سپهبد شهید سلیمانی، نمونه عینی انسان مؤمن به خدا بود که تمام ویژگی‌های مؤمن را می‌توان در او یافت. داشتن زندگی هدفمند، خشوع در نماز، امانتدار، وفادار به پیمان، توکل به خدا، پناه دادن به دیگران و یاری کردن مردان خدا، پاکدستی و اطاعت از خدا و رسول و نپذیرفتن ولایت کافران، جهاد با مال و جان، در برابر کافران سخت و در برابر یکدیگر مهربان و حکم کردن به عدالت^۲ را می‌توان در جزء به جزء زندگی این شهید عزیز مشاهده کرد. ایمان به خدا بود که او را شجاعانه تا خط مقدم نبرد با داعش می‌برد، بی آن‌که ذره‌ای ترس یا تردید به خود راه دهد. سردار سلیمانی، در حقیقت بسیار شبیه صعصعة بن صوحان، صحابی خاص امیرالمؤمنین علیه السلام بود: «إِنْ كُنْتُ لِمَا عَلِمْتُ لَخَفِيفَ الْمُؤْنَةِ عَظِيمِ الْمُعُونَةِ»^۳؛ مردی سبکبار و کم هزینه؛ اما بسیار کمک کار و پُر ارزش بود.^۴ امروز بهتر و بیش تر مفهوم این فرمایش امام خمینی را درک می‌کنیم که می‌فرمود: «شهادت، هنر مردان خداست». به واقع سردار دل‌ها، هم مرد خدا و هم هنرمندی بی‌نظیر بود. تمام لحظات زندگی او با هنر خداشناسی و حضور در محضر پروردگار گذشت. رفتارهایش، سخنانش و عملکردش، گویای این هنرمندی بی‌بدیل او بود. او صادق الوعد بود و هیچ گاه وعده‌ای نداد که به آن عمل نکند؛ چنان‌که مردم دیدند که وقتی وعده‌ای می‌داد، به آن عمل می‌کرد. رضایت خدا و ولی خدا را در عمل به تکلیف می‌دانست و به اندازه‌ای به رهبر خود اعتماد و اطمینان داشت که بی‌چون و چرا از او اطاعت می‌کرد؛ زیرا او مؤمن واقعی بود.

۲. شناخت امام عصر علیه السلام

معرفت و شناخت امام زمان علیه السلام از مهم‌ترین وظایف و ویژگی‌های شیعه منتظر است و در آموزه‌های اسلامی اهمیت ویژه‌ای دارد، همچنین تلاش برای کسب معرفت به وجود مقدس امام عصر علیه السلام

۱. «فعند ذلك يبعث الله قائم آل محمد في عصابة لهم أدق في أعين الناس من الكحل إذا خرجوا بكي لهم الناس لا يرون إلا أنهم يختطفون يفتح الله لهم مشارق الأرض و مغاربها ألا و هم المؤمنون حقا ألا إن خير الجهاد في آخر الزمان» (محمد بن الحسن طوسی، مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ص ۴۶۵).

۲. مؤمنون، ۱ و ۲ و ۷؛ مانده: ۱۱؛ انفال: ۷۴؛ توبه: ۵؛ فتح: ۲۹ و انعام: ۱۵۱.

۳. سخن ارزشمند امام علی علیه السلام خطاب به صعصعة بن صوحان: «و لله ما كنت إلا خفيف المؤنة كثير المعونة؛ به خدا قسم، تو نبودی مگر مردی سبکبار و کم هزینه؛ اما بسیار کمک کار و پر ارزش.»

۴. ابراهیم بن محمد بن سعید بن هلال ثقفی، الغارات أو الإستنصار و الغارات، ج ۲، ص ۵۲۴.

بسیار اهمیت دارد؛ چون بدون شناخت امام و منزلت او نمی‌توان وظایف را تشخیص داد و به آن‌ها عمل کرد. این موضوع تا بدان درجه از اهمیت قرار دارد که در روایات بسیاری که به وسیله شیعه و اهل سنت از پیامبر ﷺ و ائمه معصومین نقل شده و به این مهم اشاره شده است: «مَنْ مَاتَ وَ لَيْسَ لَهُ إِمَامٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً؛ هر کس بمیرد و امام زمانش را نشناسد، به مرگ جاهلی مرده است.»^۱ براساس این حدیث شریف، شناخت امام هر عصر، شرط اسلام است و اگر کسی بدون شناخت امام بمیرد گویا از اسلام بهره‌ای نبرده است.

شهید سلیمانی با مدد جستن از عنایت حق تعالی، نسبت به امام زمان معرفت لازم را به‌دست آورد و تمام تلاش و کوشش او در جهت حفظ دین اسلام بود تا قدرت اسلام در عالم تحقق پیدا کند. امام صادق علیه السلام در مورد کم‌ترین حد معرفت امام می‌فرماید: «کم‌ترین حد معرفت به امام آن است که بدانی امام مساوی پیامبر ﷺ است، مگر در درجه نبوت. امام، وارث پیامبر است و همانا اطاعت از او اطاعت از خدا و رسول خدا است و باید در هر امری تسلیم او بود و به سخن و فرمان او عمل کرد.»^۲ در روایت دیگری، کلینی از امام محمد باقر علیه السلام چنین نقل می‌کند:

مَنْ مَاتَ وَ لَيْسَ لَهُ إِمَامٌ فَمِيتَتُهُ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً، وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ لَمْ يَضُرَّهُ، تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ، وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ كَانَ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُشْطَاطِهِ؛ هر کس در حالی که امامی نداشته باشد، بمیرد؛ مردنش، مردن جاهلیت است و هر آن که در حال شناختن امامش بمیرد، پیش افتادن یا تأخیر این امر دولت آل محمد^ع او را زیان نرساند و هر کس بمیرد، در حالی که امامش را شناخته، همچون کسی است که در خیمه قائم^ع با آن حضرت باشد.^۳

۳. ولایت مداری

حفظ و تقویت پیوند قلبی با امام عصر^ع و تجدید دائمی عهد و پیمان با آن حضرت، یکی از وظایف و ویژگی‌های مهمی است که هر منتظر واقعی هم در زمان غیبت و هم در زمان ظهور آن

۱. سلیم بن قیس، کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، ص ۹۳۲ و حمیری، قرب الإسناد، ص ۳۵۱.

۲. بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۳۴، ح ۳.

۳. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۳۷۱، ح ۵.

حضرت بر عهده دارد. بدین معنا که منتظر واقعی حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه با وجود غیبت ظاهری آن حجت الاهی هرگز نباید احساس کند که در جامعه، بی مسئولیت رها شده است و هیچ تکلیفی نسبت به امام و مقتدای خود ندارد. این موضوع در روایات بسیاری مورد تأکید قرار گرفته است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

در روایتی، امام محمد باقر علیه السلام در تفسیر این کلام خدای تعالی: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! شکیبا باشید و دیگران را به شکیبایی فرا خوانید و مراقب باشید و از خدا بترسید. باشد که رستگار شوید.^۱؛ می‌فرمایند: «إِصْبِرُوا عَلَىٰ آدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ صَابِرُوا عُدُوكُمْ وَ رَابِطُوا إِمَامَكُمْ؛ بر ادای واجبات صبر ورزید و با دشمنانتان پایداری و پیوند خود را با امام منتظران مستحکم کنید.^۲

ولایت، ارزنده‌ترین نعمت الاهی است که به بشر ارزانی شده و اکمال دین و اتمام نعمت است، (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي).^۳ در حدیثی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله آمده است: «مَنْ رَزَقَهُ اللَّهُ حُبَّ الْأَيِّمَةِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَلَا يَشْكَنَّ أَحَدٌ أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ؛ اگر خدای متعال کسی را به این رزق برساند که محبت ائمه از اهل بیت علیهم السلام مرا در سفره او قرار دهد؛ به تمام خیر دنیا و آخرت راه پیدا کرده است.»^۴

در روایت‌های متعددی، امامان ما، شیعیان خود را به تجدید عهد و بیعت با امام زمان خود سفارش کرده و از آن‌ها خواسته‌اند در آغاز هر روز و حتی پس از هر نماز واجب، «دعای عهد» بخوانند. همه این موارد از اهمیت پیوند دائمی شیعیان با مقام عظمای ولایت و حجت خدا حکایت دارد. دعای عهد یکی از مشهورترین، دعایی است که سید بن طاووس آن را در کتاب ارزشمند مصباح الزائر، از امام صادق علیه السلام روایت کرده و در ابتدای آن آمده است:

«مَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَرْبَعِينَ صَبَاحًا بِهَذَا الْعَهْدِ كَانَ مِنْ أَنْصَارِ قَائِمِنَا، فَإِنْ مَاتَ قَبْلَهُ أَخْرَجَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ قَبْرِهِ، وَ أُعْطَاهُ بِكُلِّ كَلِمَةٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ، وَ مَحَا عَنْهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ؛ هر کس چهل

۱. آل عمران: ۲۰۰.

۲. نعمانی، الغیبة، ص ۱۹۹.

۳. مائده: ۳.

۴. بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ص ۳۳۴، ح ۲.

بامداد، خدا را با این عهد بخواند، از یاوران قائم ما خواهد بود. پس اگر پیش از ظهور قائم از دنیا برود، خداوند تعالی، او را از قبرش خارج می‌کند تا قائم را یاری دهد. خداوند به شماره هر کلمه، هزار حسنه به او عطا کند و هزار بدی را از او برطرف می‌کند.^۱

سردار بزرگ اسلام، به واقع مصداق کاملی بر این حدیث شریف و از عمق جان، شیفته اهل بیت عصمت و طهارت بود. اعتقاد و ارادت و عشق به خاندان رسالت، در اعماق وجودش نفوذ کرده بود. پیوسته به آن اختران تابناک آسمان امامت و ولایت متوسل بود. هرگاه به زیارت مضجع شریف یکی از معصومان علیهم‌السلام تشریف می‌یافت، سُکر و نشئه حلاوت حضور در جوار مرقد مطهرشان، روح آسمانی - اش را جلا می‌بخشید و بهجت و سروری تمام، جان شیفته‌اش را فرا می‌گرفت. مجلس عزای حسینی را بر پا می‌کرد و خدمت در روضه سیدالشهدا علیه‌السلام را برای خود، افتخاری بس بزرگ می‌دانست. برای برگزاری جلسات اهل بیت علیهم‌السلام اهتمام ویژه‌ای داشت؛ به گونه‌ای که شخصاً در این جلسات حضور پیدا می‌کرد؛ مقابل در ورودی بیت الزهراء علیها‌السلام می‌ایستاد و به عزاداران خوش آمد می‌گفت. ایشان در مورد اهمیت این مجالس می‌فرمود:

مجلس حضرت زهراء علیها‌السلام باید به آن دقت کرد، باید احترام کرد، باید توجه کرد... همه اصرار من در برگزاری این مجلس، این است که مجلس عبادت و عبودیت باشد. به همین دلیل باید به نماز اول وقت در این جلسات توجه شود، به همه موضوعاتی که در آن گفته می‌شود، توجه شود... این جا نشستید، ذکر می‌گویید. همان طور که نشستید و آرام آرام گوش می‌دهید، ذکر را نذر کنید؛ برای یک چیزی، برای گرفتاری خودتان؛ اما حرف‌هایی که مربوط به جلسه عزادار حضرت زهراء علیها‌السلام نیست، مربوط به مجلس و جلسه عبادت نیست، نباید در این جلسه گفته شود... این جلسه، جلسه گوش دادن است... جلسه توجه کردن، تفکر کردن و ذکر گفتن است.^۲

سردار بزرگ اسلام، به غایت ولایتمدار بود و به رهبر و مقتدایش عشق می‌ورزید. نگاه او به عنوان یک افسر رشید لشکر اسلام به ولی امر مسلمین و فرماندهی معظم کل قوا؛ نه فقط از حیث رعایت

۱. مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۱۱۱.

۲. توصیه‌های حاج قاسم به عزاداران مجلس حضرت زهراء، ۱۳۹۸/۱۱/۸.

سلسله مراتب نظامی، بلکه فراتر بود. از جنبه اعتقادی نیز سخن او، نوشته او، نگاه او، تصمیمات، فعالیت‌ها و اعمال او را تعقیب کننده خط ولایت می‌دانست. از همین رو بود که می‌فرمود:

آدم‌ها می‌آیند و می‌روند. قاسم سلیمانی می‌رود، قاسم سلیمانی دیگری می‌آید. احزاب و جریان‌ها اصل نیستند؛ اصول را توجه کنیم؛ اگر می‌خواهیم جامعه ما به وحدت حقیقی برسد، باید جامعه را در همه سطوح به اصول متوجه کنیم... اصل اساسی نگاه دارنده این نظام، ولی فقیه است؛ این برای ما مثل قرآن ناطق است؛ با جان مان، با خون مان، در همه آحاد از آن دفاع کنیم؛ جان مان را می‌دهیم و هزاران بار می‌دهیم.^۱

رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «سردار شهید قاسم سلیمانی نمونه برجسته‌ای از تربیت شدگان اسلام و مکتب امام خمینی علیه السلام بود. او همه عمر خود را به جهاد در راه خدا گذراند.»^۲

شهید سلیمانی در وصیت نامه خویش نیز می‌فرماید: «از اصول مراقبت کنید. اصول، یعنی ولی فقیه، خصوصاً این حکیم، مظلوم، وارسته در دین، فقه، عرفان، معرفت؛ خامنه‌ای عزیز را جان خود بدانید، حرمت او را مقدسات بدانید.»

بنابراین، از ویژگی‌های شیعیان و منتظران واقعی حضرت آن است که در دوران غیبت امام مهدی علیه السلام با ایشان ارتباط معنوی داشته باشند و به ریسمان ولایت تمسک جویند.

۴. اخلاص

اخلاص را می‌توان یکی از مهم‌ترین فضایل اخلاقی، بلکه اصلی‌ترین فضیلت اخلاقی و وظیفه مهم منتظر دانست که انسان به آن نیاز دارد. حقیقت اخلاص، انجام دادن عمل برای خدا و به انگیزه تقرب به اوست؛ چنان که خداوند در قرآن می‌فرماید: **(قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)**^۳. عبد العظیم حسنی می‌گوید:

به امام جواد علیه السلام گفتم: امیدوارم شما قائم اهل بیت محمد صلی الله علیه و آله باشید؛ کسی که زمین را پر از عدل و داد می‌کند؛ همچنان که از ظلم و جور آکنده شده باشد. امام علیه السلام فرمودند: ای ابو القاسم! هیچ یک از ما نیست جز آن که قائم به امر خدای تعالی و هادی به دین الاهی

۱. اکبری مزدآبادی، ذوالفقار: برش‌هایی از خاطرات شفاهی شهید حاج قاسم سلیمانی، ص ۱۵۹.

۲. بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۹/۱۰/۱۳ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۴۵۷۴>

۳. انعام: ۱۶۲.

است؛ اما قائمی که خدای تعالی توسط او زمین را از اهل کفر و انکار پاک و آن را پر از عدل و داد می‌کند، کسی است که ولادتش بر مردم پوشیده و شخصش از ایشان نهان و بردن نامش حرام است، و او همانم و هم کنیه رسول خدا ﷺ است و او کسی است که زمین برایش در نور دیده می‌شود و هر دشواری برایش هموار می‌گردد و از اصحابش سیصد و سیزده تن به تعداد اصحاب بدر از دورترین نقاط زمین به گرد او فراهم می‌آیند؛ این همان قول خدای تعالی است: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً﴾^۱ زمانی که این تعداد از اهل اخلاص به گرد او فراهم آیند، خدای تعالی امرش را ظاهر می‌کند.^۲

راز محبوبیت سردار سرافراز شهید حاج قاسم سلیمانی نیز در اخلاص او است. رهبر معظم انقلاب بارها او را با صفت «اخلاص» معرفی کرده‌اند. ایشان در دیدار با خانواده این شهید با عظمت فرمودند: می‌بینید مردم چه کار دارند می‌کنند برای حاج قاسم؛ این برای شما تسلاً است... بدانید که مردم قدر پدر شما را دانستند و این ناشی از اخلاص است؛ این اخلاص است. اگر اخلاص نباشد، این جور دل‌های مردم متوجه نمی‌شود. دل‌ها دست خدا است؛ این که دل‌ها این جور همه متوجه می‌شوند، نشان دهنده این است که یک اخلاص بزرگی در آن مرد وجود داشت.^۳

نیز می‌فرمایند: «شهید سلیمانی اهل معنویت و اخلاص و آخرت جویی بود؛ واقعا معنوی بود، واقعا اهل معنا و اهل اخلاص بود و اهل تظاهر نبود.»^۴

۱. بقره: ۱۴۸.

۲. «عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى إِنْ لَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ الْقَائِمَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ جُوراً وَ ظُلماً فَقَالَ (ع) يَا أَبَا الْقَاسِمِ مَا مِثْلُ إِلَّا وَ هُوَ قَائِمٌ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هَادٍ إِلَى دِينِ اللَّهِ وَ لَكِنَّ الْقَائِمَ الَّذِي يَطْهَرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ الْأَرْضَ مِنَ أَهْلِ الْكُفْرِ وَ الْجُحُودِ وَ يَمَلُؤُهَا عَدْلًا وَ قِسْطاً هُوَ الَّذِي تَخْفَى عَلَى النَّاسِ وَ لَادَتُهُ وَ يَغِيبُ عَنْهُمْ شَخْصُهُ وَ يَخْرُمُ عَلَيْهِمْ تَسْمِيَتُهُ وَ هُوَ سَمِي رَسُولُ اللَّهِ ص وَ كُنْيَتُهُ وَ هُوَ الَّذِي تُطَوَّى لَهُ الْأَرْضُ وَ يَذَلُّ لَهُ كُلُّ صَعْبٍ [وَ] يَجْتَمِعُ إِلَيْهِ مِنْ أَصْحَابِهِ عِدَّةٌ أَهْلُ بَدْرِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا مِنْ أَقَاصِي الْأَرْضِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ فَإِذَا اجْتَمَعَتْ لَهُ هَذِهِ الْعِدَّةُ مِنْ أَهْلِ الْإِخْلَاصِ أَظْهَرَ اللَّهُ أَمْرَهُ فَإِذَا كَمَلَ لَهُ الْعَقْدُ وَ هُوَ عَشْرَةٌ آلَافٍ رَجُلٍ خَرَجَ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا يَزَالُ يَقْتُلُ أَعْدَاءَ اللَّهِ حَتَّى يَرْضَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ» (صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۷۷).

۳. بیانات در منزل سپهید شهید حاج قاسم سلیمانی، ۱۳/۱۰/۱۳۹۸ - <https://farsi.khamenei.ir/speech->

[۴۴۵۷۴content?id=](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۴۵۷۴)

۴. بیانات مقام معظم رهبری <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۶۹۴۴> ۲۶/۹/۱۳۹۹.

درجه اخلاص او تا آن جا است که وقتی دخترش برای حل مشکلی که در دانشگاه برایش ایجاد شده بود، با ایشان مشورت می کند؛ چنین جواب می شنود: «مبادا خودت را در دانشگاه معرفی کنی که من، دختر سردار سلیمانی هستم.»^۱ این تواضع و فروتنی بسیاری که در مقابل مردم داشت، برگرفته از اخلاص بی پایانش بود. این تواضع و فروتنی تا آن جا بود که حتی دشمنان نیز به آن معترف بودند؛ چنان که علی صوفان، مأمور ویژه سابق FBI در مورد تواضع و فروتنی او می نویسد:

در حالت عادی، قدرتمندترین سرباز خاورمیانه، از تند و خشن سخن گفتن پرهیز می کند. مانع اجرای هر اقدامی برای ستایش قهرمانی هایش می شود؛ به عنوان مثال اجازه نمی دهد طرفدارانش دستش را ببوسند. این تواضع و فروتنی وی تا آن جا است که یکی از روزنامه نگاران آمریکایی، او را تا سر حد ریاکاری، متواضع می داند.^۲

۵. ساده زیستی

دوری از تجملات و تشریفات ظاهری دنیا، شیوه پیامبران، اولیای الهی، منتظران و بندگان خاص خدا است که فطرت آدمی را پر فروغ و زمینۀ رشد فطری و دین باوری را تقویت می کند؛ چنان که امام علی علیه السلام فرمودند: «مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا حَصَّنَ دِينَهُ؛ کسی که در دنیا زهد را پیشه خود کند، دین خود را حفظ می کند.»^۳ قدرت و ثروت، چشم دل و بصیرت آدمی را خاموش می کند و فهم صحیح را از او می گیرد؛^۴ اما زهد و ساده زیستی موجب حق پذیری، حق پرستی و آخرت خواهی و بزرگترین عامل رشد دنیوی و اخروی است؛ زیرا انسان زاهد، حق را می پذیرد و به حق عمل می کند. یاران مهدی عجل الله تعالی فرجه له جلال و جبروت و حشمت ظاهری ندارند و با تشریفات دست و پاگیر و چشم پرکن نیستند. از این رو، آن ها در میان اهل زمین شناخته شده نیستند؛ ولی در میان ملکوتیان معروف و در نگاه مؤمنان ارزشمند هستند. آن ها کسانی اند که امیر المومنین علیه السلام در خطبه ۱۳۸ فرمودند:

آگاه باشید! آنان که پدر و مادرم فدایشان باد، از کسانی هستند که در آسمان ها معروف، و در زمین گمنامند. هان ای مردم! در آینده پشت کردن روزگار خوش، و قطع شدن پیوندها،

۱. پایگاه خبری تابناک جوان، از خاطره ای از توصیه سردار سلیمانی به دخترش، ۱۳۹۸/۱۰/۱۹.

۲. خبرگزاری دانشجویان ایران، «اعتراف مأمور سابق FBI مورد سردار سلیمانی»، ۱۳۹۷/۸/۲۸.

۳. تمیمی آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۷۷.

۴. بقره: ۱۸.

و روی کار آمدن خردسالان را انتظار کشید، و این روزگاری است که ضربات شمشیر بر مؤمن از یافتن مال حلال آسان تر است، روزگاری که پاداش گیرنده از پاداش دهنده بیش تر است.^۱

در هشت سال دفاع مقدس کسی شهید همت، شهید باکری، شهید خرازی و دیگر سرداران رشید اسلام را می‌دید باور می‌کرد که فرمانده لشکر و گوش به فرمان رهبرشان بودند. شهید حاج قاسم سلیمانی انسان وارسته و زاهد پیشه‌ای بود که هیچ گاه به دنبال پست و مقام‌های دنیوی نبود و اگرچه می‌توانست با استفاده از موقعیت و جایگاه خود امکانات رفاهی فراوانی برای خود و خانواده‌اش فراهم کند؛ اما ساده زیستی و نزدیک بودن به عامه مردم را برگزید. سردار سلیمانی، انسانی از دنیا بریده و آخرت گرا بود. حضور پیوسته و مداوم او در میدان جهاد و شهادت حاکی از این است که وی از دنیا دل‌کنده بود و تعلق به دنیا و آنچه در آن وجود دارد، نداشت و خود را برای حضور در محضر پروردگار از طریق شهادت آماده کرده بود. از همین رو بود که وقتی به او پیشنهاد کردند که کاندیدای انتخاب ریاست جمهوری شود، گفته بود: «من نامزد گلوله‌ها و نامزد شهادت هستم. سال هاست در این جبهه‌ها به دنبال قاتل خودم هستم، اما او را پیدا نمی‌کنم.»^۲ او به دنبال هیچ پست و مقام دنیایی نبود و اگرچه زندگی‌اش مانند مردم بسیار ساده و بی‌آلایش بود؛ عملکرد و رفتارش بی‌مانند بود.

۶. تهذیب نفس

تهذیب نفس، کسب فضایل اخلاقی، احیای ارزش‌های الهی و آراستگی و خودسازی از دیگر وظایف و ویژگی‌های منتظران واقعی به شمار می‌رود. تلاش برای اصلاح جامعه، خودسازی اجتماعی، برطرف کردن مفاسد اجتماعی از طریق امر به معروف و نهی از منکر و اهتمام برای تربیت نسل مهدب، به عنوان مهم‌ترین وظایف و ویژگی منتظران در روایات ذکر شده است. چنان‌که از امام صادق علیه السلام چنین نقل شده است:

۱. «یجاهدهم، فی الله قوم أذلة عند المتکبرین فی الأرض مجهولون، و فی السماء معروفون، فویل لك یا بصره عند ذلك من جیش من نغم الله لا رهج له و لا حس و ستبتلی أهلك بالموت الأحمر، و الجوع الأغبر» (دستی، نهج البلاغه، ص ۳۶۹).
۲. واکنش سردار سلیمانی به پیشنهاد کاندیداتوری اش برای ریاست جمهوری، ۱۳۹۸/۱۰/۳۰.

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ، فَلْيَسْتَبْطِرْهُ، وَ لِيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ، وَ هُوَ مُنْتَظِرٌ...؛ هر کس دوست می‌دارد از یاران حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه باشد، باید منتظر باشد و در این حال به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار کند. در حالی که منتظر است. پس چنان‌که بمیرد و پس از مردنش قائم عجل الله تعالی فرجه به پاخیزد، پاداش او همچون پاداش کسی خواهد بود که آن حضرت را درک کرده است. پس کوشش کنید و در انتظار بمانید، گوارا باد بر شما این اجر، ای گروه مشمول رحمت خداوند.^۱

باید توجه داشت تنها زمانی می‌توانیم خود را منتظر امام عدالت‌گستر و پیرو او بدانیم که در زندگی فردی و اجتماعی خویش، راه و روش مورد نظر او را اجرا کنیم. از این رو، این انتظار باید با تقوا همراه باشد. نکته مهم این که امام حضور دارد، و اعمال ما را می‌بیند و در واقع، ما منتظر ظهوریم، نه منتظر حضور. امام حاضراست، خورشید اگر پشت ابر رفت، ظاهر نیست، ولی حاضر است. در تهذیب نفس سردار دل‌ها، حرف دختر سردار، شنیدنی است. او می‌گوید:

وقتی پدر ما وضعیتش طوری شد که در چشم عموم قرار گرفت (معروف شد) به من و برادرم می‌گفت: اگر کسی آمد خانه ما، زن بود، دخترانم و مرد بود، پسرانم دست ارباب رجوع را ببوسند. و خودش هم چنین بود. یکی از فرماندهان قصد داشت دست حاج قاسم را ببوسد. ایشان جلوگیری کرد و در جواب اصرارش گفت: اگر به این کارت ادامه دهید من به اطرافیانم می‌گویم دست و پایت را ببندند و من پاهایت را می‌بوسم.^۲

۷. دعا برای سلامتی و تعجیل فرج

کسب آمادگی‌های فکری، فرهنگی و حتی نظامی برای یاری امام زمان عجل الله تعالی فرجه نیز در برخی نصوص به عنوان وظیفه و ویژگی منتظران به چشم می‌خورد که از اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین توبه از گناهان، اطاعت و پیروی از نایبان امام زمان عجل الله تعالی فرجه و دعا برای سلامتی و تعجیل در فرج امام زمان عجل الله تعالی فرجه از وظایف و ویژگی‌های مهم منتظران - بنا به تصریح حضرت صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه - است. چنان‌که امام عصر عجل الله تعالی فرجه در توقیعی که خطاب به اسحاق بن یعقوب صادر شده است، می‌فرماید: «و

۱. نعمانی، الغیبة، ص ۲۰۰، ح ۱۶.

۲. مستند پرواز.

أَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرْجِ، فَإِنَّ ذَلِكَ فَرْجُكُمْ؛ برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که فرج شما همان است.^۱

امام حسن عسکری علیه السلام نیز دعا برای تعجیل فرج را شرط رهایی از فتنه‌های دوران غیبت عنوان کرده‌اند:

وَ اللَّهُ لَيَغِيْبَنَّ غَيْبَةً لَا يَنْجُو فِيهَا مِنَ الْهَلَكَةِ إِلَّا مَنْ ثَبَّتَهُ اللَّهُ عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَ وَفَّقَهُ لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ فَرْجِهِ؛ به خدا سوگند، او غیبتی خواهد داشت که در آن، تنها کسانی از هلاکت نجات می‌یابند که خداوند آن‌ها را بر قول به امامتش ثابت‌قدم داشته و در دعا برای تعجیل فرجش موفق کرده است.^۲

دعا برای تعجیل فرج چنان اهمیتی دارد که امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

مَنْ قَالَ بَعْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ بَعْدَ صَلَاةِ الظُّهْرِ: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرْجَهُمْ، لَمْ يَمُتْ حَتَّى يُدْرِكَ الْقَائِمَ؛ هر کس پس از نماز صبح و نماز ظهر بگوید: خداوند! بر محمد و خاندان او درود فرست و در فرج ایشان تعجیل کن! نمیرد تا قائم را دریابد.^۳

بنابراین، همه شیعیان باید در طول شبانه روز، در اوقات نماز و ایامی که در آن‌ها دعا سفارش شده است، دعا برای تعجیل فرج را به عنوان یک تکلیف و وظیفه مهم عصر غیبت فراموش نکنند. همچنین این دعا را بر همه دعا‌های خود مقدم کنند تا خداوند به برکت این دعا، آن‌ها را از همه فتنه‌ها و آشوب‌های زمان غیبت در امان نگه دارد و همه گرفتاری‌ها و غم و غصه‌های آن‌ها را برطرف کند.

نمازخواندن، دعا و تضرع و زیارت سردار آن‌قدر روشن است که توصیف آن ضروری نیست. ایشان در انتهای اکثر سخنرانی‌هایش از خداوند اتصال رهبری مقام عظمای ولایت امت ایران را به رهبری امام مهدی علیه السلام درخواست می‌کرد و این نشان از درخواست تعجیل ظهور حضرت مهدی علیه السلام به همراهی مریدش، حضرت آیت الله خامنه‌ای است.

۱. طوسی، الغیبة، ص ۱۷۶.

۲. صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۸۴.

۳. طوسی، مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، ج ۱، ص ۳۶۹.

۸. استکبار ستیزی و دفاع از مستضعفان

مبارزه با ستمگران و دفاع از مظلومان به عنوان دو روی یک سکه، از مهم‌ترین مؤلفه‌های حیات ایمانی زندگی مؤمنان و وظایف آنان است. بر اساس حدیث «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ؛ هر کدام از شما مسئول هستید و در مورد افرادی که به سخن شما گوش می‌دهند، بازخواست خواهید شد»^۱ مسلمان نباید نسبت مسلمانان دیگر که مورد ظلم واقع شده‌اند، بی‌تفاوت باشد؛ بلکه باید به هر نوع که برایش ممکن است، از ظالم بیزاری جوید و به مسلمانان مظلوم کمک کند؛ زیرا امت اسلامی، امت واحده است.

امام باقر علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین روایت می‌کند:

طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَ قَائِمَ أَهْلِ بَيْتِي وَهُوَ يَأْتُمُّ بِهِ فِي غَيْبَتِهِ قَبْلَ قِيَامِهِ وَيَتَوَلَّى أَوْلِيَاءَهُ وَيُعَادِي أَعْدَاءَهُ، ذَلِكَ مِنْ رُقَايِي وَ دَوِي مَوَدَّتِي وَأَكْرَمُ أُمَّتِي عَلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛ خوشا بر احوال کسی که قائم اهل بیت علیهم السلام مرا درک کند و در غیبت و پیش از قیامش پیرو او باشد؛ دوستانش را دوست بدارد و با دشمنانش دشمن باشد؛ چنین کسی در روز قیامت، از رفقا و دوستان من و گرامی‌ترین امت من خواهد بود.^۲

مقام معظم رهبری نیز در دیدار مسئولان نظام، روز میلاد پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

اسلام پیروان خود را این‌جور تربیت می‌کند: ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾.^۳ این‌ها نشانه‌های امت اسلامی است. این‌ها آن معنویتی است که در آن‌ها وجود دارد؛ آن توکل، آن توجه به خدا، آن تذکر، آن خضوع در مقابل پروردگار. این، خاصیت پرورش انسان مسلمان و مؤمن است. اسلام این‌جور انسانی پرورش می‌دهد: در مقابل خدای متعال خاضع، با برادران ایمانی، رحیم، مهربان، اخوت اسلامی، برقرار؛ اما در مقابل مستکبران، در مقابل ظالمان، مثل کوه استوار می‌ایستند؛ ﴿ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ

۱. ابن طاووس، كشف الحجة لثمره المحجة، ص ۲۸۵.

۲. صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۲۸۶، ح ۲.

۳. «و کسانی که با او بند بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند. آنان را در رکوع و سجود می‌بینی، فضل و خشنودی خدا را خواستارند علامت [مشخصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است» (فتح: ۲۹).

أُخْرِجْ سَطَاهُ فَأَزْرَهُ فَاسْتَعْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ^۱، این، همان مراحل رشد امت اسلامی است.^۲

سردار بزرگ اسلام، شهید حاج قاسم سلیمانی رزمنده‌ای بود که حتی لحظه‌ای برای دفاع از مظلومان و نبرد با تکفیری‌ها و ایادی تحجر از پا ننشست. شخصیت کاریزماتیک وی در جنگ، از او نابه‌غای کم نظیر برای برنامه ریزی در بر هم کوبیدن دشمنان در میدان‌های نبرد ساخته بود و با آوازه‌ای که در کشور و در رسانه‌های دنیا داشت، هیچ‌گاه دچار غرور و تکبر نشد، بلکه با کمال تواضع و فروتنی در میان هم‌زمانش حضور پیدا می‌کرد و در تمام صحنه‌های اجتماعی، بدون اندک احساس غروری حضور می‌یافت.

حسین امیر عبداللهمیان، معاون وقت عربی آفریقایی وزارت امور خارجه، در مورد سیره حاج قاسم در دفاع از مظلوم می‌گوید:

زمانی که داعش می‌رفت تا اربیل را به محاصره کامل خود در آورد، سرکنسول ایران در اربیل با من تماس گرفت و گفت: همه مردم و حتی خاندان بارزانی اربیل را ترک کرده اند. در آن شرایط بحرانی، مسعود بارزانی رهبر اقلیم کردستان عراق بیش از پنج مرتبه از نیروهای آمریکایی و ائتلاف ضد داعش درخواست کمک کرد؛ اما آمریکایی‌ها به این درخواست‌های بارزانی هیچ پاسخی ندادند. در این شرایط از جمهوری اسلامی ایران درخواست کمک کرد و سردار سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی در راستای اهداف سیاسی جمهوری اسلامی، با یک پرواز وارد فرودگاه اربیل شد تا مستقیماً عملیات شکست محاصره اربیل را فرماندهی کند. شهید سلیمانی با هفتاد نفر از نیروهایش، اربیل را از سقوط حتمی نجات داد.^۳

شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی با روحیه ظلم ستیزی و حمایت از مستضعفان، مصداق این آیه بود: ﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾؛ بر کافران سختگیر و با همدیگر مهربانند.^۴ این ویژگی‌ها از

۱. «این صفت ایشان است در تورات و مثل آن‌ها در انجیل، چون کشته ای است که جوانه خود برآورد و آن را مایه دهد تا سبتر شود و بر ساقه‌های خود بایستد» (فتح: ۲۹).

۲. بیانات مقام معظم رهبری، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=11289>

۳. خبرگزاری تسنیم، سردار سلیمانی و ۷۰ نفر از نیروهایش چگونه اربیل را نجات دادند؟، ۱۰ / ۹ / ۱۳۹۶.

۴. فتح: ۲۹.

جمله صفات این شهید بزرگوار، بود در مقابل دشمنان بسیار مقاوم و استوار بود و ایستادگی و جان فشانی می کرد؛ اما بین خودی ها، هم دینان و مسلمانان و حتی موحدان و صاحبان ادیان دیگر «رحماء بینهم» بود. از این رو است که شیعه و سنی و متدینان به ادیان دیگر، روز به روز محبتشان به این شهید بزرگوار بیش تر می شود.

فرماندهی و رشادت بی نظیر او باعث شد که برای اولین بار نشان «ذوالفقار» را که بالاترین نشان نظامی کشور است، از دستان مقام معظم رهبری دریافت کند.

شهید حاج قاسم سلیمانی نه تنها پرچمدار و نماد مبارزه با مستکبران جهانی، بلکه صاحب تفکر استکبار ستیز بود. او شاگرد ممتاز مکتب روح الله بود که در مبارزه با مستکبران، مرز نمی شناخت، از دفاع مقدس تا جنگ ۳۳ روزه در لبنان و جنگ ۴۸ ساعته در نوار غزه، برایش میدان مبارزه با ظلم و ستم بود.

وجود و حضورش در صحنه های مبارزه با مستکبران جهانی و ارتجاع عربی، همه سرمایه گذاری ها و توطئه ها علیه دنیای اسلام را خنثا می کرد. هنر او تبدیل «تهدید» به «فرصت» بود. در شاهکاری بی نظیر، پروژه خطرناک «دولت اسلامی عراق و شام (داعش)» را نابود و آن را به فرصتی برای اتحاد امت اسلامی تبدیل کرد. در جنگ های ۳۳ روزه، ۲۲ روزه، هشت روزه، سه روزه و... با طراحی های هوشمندانه و حمایت فکری و میدانی، دشمن صهیونیستی را به تسلیم در برابر رزمندگان فلسطینی و لبنانی وادار کرد، هسته مقاومت را در کشورهای سوریه و عراق بنیان گذاشت و با سازماندهی، آموزش و ایجاد اتحاد و انسجام میان نیروهای رزمنده در برخی کشورهای اسلامی، روحیه خودباوری را به رزمندگان مسلمان تزریق کرد و آنان را به میدان های مبارزه با مستکبران و صهیونیسم و سلفی گری کشاند.^۱

علی صوفان، مأمور سابق FBI، در گزارشی مفصل در مورد شهید حاج قاسم سلیمانی، اعترافات قابل توجهی دارد. او در زمینه شیوه مبارزه شهید سلیمانی با مستکبران و تضعیف روحیه آمریکایی ها می نویسد:

۱. شاهکار حاج قاسم، ۱۳۹۸/۱۰/۱۸

[-B8%D7%A8%D9%DA%A9%87%D7%A8%D4%B8%/:/D۴-۷۵https://hawzah.net/fa/Note/View/9/85D3%B8%D7%A8%D9%82%AC-%D8%D7%A8%AD%D8%";](https://hawzah.net/fa/Note/View/9/85D3%B8%D7%A8%D9%82%AC-%D8%D7%A8%AD%D8%)

اوایل سال ۲۰۰۸م، شهید سلیمانی از طریق ارسال پیامی به گوشی همراه شخصی جلال طالبانی پیامی آمرانه خطاب به ژنرال دیوید پترائوس فرمانده ائتلاف تحت رهبری آمریکا و عالی رتبه‌ترین مقام وقت آمریکا در عراق، داد و نوشت: ژنرال پترائوس عزیز! بهتر است بدانید که من، قاسم سلیمانی، سیاست ایران در مورد عراق، سوریه، لبنان، غزه و افغانستان را کنترل می‌کنم و واقعیت این است که سفیر ایران در بغداد، یکی از اعضای نیروی قدس است. فردی که جایگزین او خواهد شد هم، عضو نیروی قدس است.^۱

شهید سلیمانی، هم در زمان زنده بودنش مستکبران را شکست داد و هم با شهادتش. همه دنیا قبول کردند که آمریکا در عراق و سوریه - به خصوص در عراق - به مقاصد خودش نرسیده. قهرمان این کار سلیمانی بود. پس از شهادت هم دشمنان را شکست داد. مؤید آن تشییعی است، از پیکر او در ایران و عراق، که ژنرال‌های جنگ نرم مستکبران را متحیر کرد.

نتیجه گیری

منتظر واقعی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف بودن، ویژگی‌ها و وظایف خاصی دارد که با یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف در زمان ظهورش مساوی هستند؛ چراکه آن‌ها هر روز منتظر آمدن منجی‌بی هستند تا در رکابش امام را یاری کنند. لذا هرچه آن ویژگی مأثوره قوی‌تر باشد، خلوص منتظران بیش‌تر خواهد شد. با بررسی اجمالی ویژگی‌های یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف در روایات، مواردی همچون ایمان قوی، شجاعت، ساده‌زیستی، محبت به مستضعفان و شدت بر کافران، تهذیب نفس و اصلاح فردی، معرفت و شناخت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف، تمسک به ریسمان ولایت اهل بیت عجل الله تعالی فرجه الشريف، انتظار فرج، و احساس حضور در برابر امام و موارد فراوان دیگر از مهم‌ترین ویژگی‌ها و وظایف منتظران واقعی، بر اساس در روایات معصومان علیهم السلام است که منتظران باید خود را به عمل به آن شاخصه‌ها موظف کنند. لذا انتظار باید انتظاری فعال باشد؛ وگرنه انتظار ظاهری آن‌ها نتیجه‌ای نخواهد داشت. این که شخص منتظر آگاه باشد تمام اعمال و رفتار او در منظر امام زمان است و در چنین حالتی احساس حضور در زمان غیبت به او دست می‌دهد و این ویژگی‌ها در تمام ابعاد زندگی با برکت سردار شهید سلیمانی به وضوح دیده می‌شود. به جرأت می‌توان گفت که ایشان مصداق عینی منتظر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف بود و اگر امام

۱. اعتراف مأمور سابق FBI در مورد سردار سلیمانی، ۱۳۹۷/۸/۲۸.

مهدی عَلَيْهِ السَّلَام در عصر زنده بودن ایشان ظهور می‌فرمودند، حتما شهید سلیمانی از یاران خاص آن حضرت محسوب می‌شد.

پژوهشنامه موعود

ویژگی‌های منتظران بر اساس مکتب شهید...

قرآن

نهج البلاغه

۱. ابن طاووس، علی بن موسی، **کشف الحجة لثمرة المحجة**، مصحح، محمد حسون، بوستان کتاب، چاپ دوم، قم، ۱۳۷۵.
۲. اکبری مزداآبادی، علی، **ذوالفقار، برش های از خاطرات شفاهی شهید حاج قاسم سلیمانی**، نشر یا زهراء علیها السلام، چاپ ششم، تهران، ۱۳۸۹.
۳. بحرانی، السیدهاشم الحسینی، **البرهان فی تفسیر القرآن**، ذوی القربی، قم، ۱۳۹۱.
۴. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **تصنیف غرر الحکم و درر الکلم**، مصحح، مصطفی درایتی، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۶۶.
۵. ثقفی، ابراهیم بن محمد بن سعید بن هلال، **الغارات أو الإستنفار و الغارات**، انجمن آثار ملی، تهران، ۱۳۹۵ق.
۶. جزائری، نعمت الله بن عبد الله، **ریاض الأبرار فی مناقب الأئمة الأطهار**، مؤسسة التاریخ العربی، بیروت، ۱۴۲۷ق، ۲۰۰۶ م.
۷. حمیری، عبد الله بن جعفر، **قرب الإسناد**، قم، ۱۴۱۳ق.
۸. سلیم بن قیس هلالی، **کتاب سلیم بن قیس الهلالی**، الهادی، قم، ۱۴۰۵ق.
۹. سلیمیان، خدامراد، **فرهنگ نامه مهدویت**، بنیاد فرهنگی مهدی موعود، مرکز تخصصی مهدویت، تهران، ۱۳۸۸.
۱۰. صدوق، محمد بن علی بن حسین ابن بابویه، **کمال الدین و تمام النعمة**، دار الکتب الاسلامیه، قم، ۱۳۹۵ق.
۱۱. _____، **الخصال**، مصحح علی اکبر غفاری، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم، ۱۳۶۲.

۱۲. صفار، محمد بن حسن، **بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد**، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، چاپ دوم، قم، ۱۴۰۴ق.
۱۳. طوسی، محمد بن الحسن، **مصباح المتعبد و سلاح المتعبد**، موسسه فقه الشيعه، بيروت، ۱۴۱۱ق.
۱۴. طوسی، محمد بن الحسن، **الغیبة**، مسجد مقدس جمکران، چاپ دوم، قم، ۱۳۸۷.
۱۵. کرامتی، مرتضی، **سربازان سردار: شجاعتها و رشادت‌های سردار حاج قاسم سلیمانی و شهدای مدافع حرم**، نشر سه نقطه، چاپ دوم، قم، ۱۳۹۸.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، مصحح، علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، تهران، ۱۴۰۷ق.
۱۷. گل محمدی آرمان، فریده، **رسالت جهانی حضرت مهدی**، دارالنشر اسلام، قم، ۱۳۸۳.
۱۸. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، مصحح، جمعی از محققان، دار احیاء التراث العربی، چاپ دوم، بیروت، ۱۴۰۳ق.
۱۹. مرتضی مطهری، **انسان و ایمان**، انتشارات صدرا، قم، ۱۳۹۶.
۲۰. معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۷۱.
۲۱. موسوی اصفهانی، محمدتقی، **مکیال المکارم**، مترجم، حائری قزوینی، انتشارات بدر، تهران، ۱۳۷۴.
۲۲. نعمانی، محمد بن ابراهیم، **الغیبة للنعمانی**، مصحح: علی اکبر غفاری، نشر صدوق، تهران، ۱۳۹۷.

مقاله

۱. دارابی، علی «**حاج قاسم سلیمانی به مثابه یک مکتب**» روزنامه صبح نو، ۱۱/۰۶/۱۳۹۸، شماره ۸۷۳.

سایت ها

۱. باشگاه خبرنگاران جوان، «نامه حلالیت سردار سلیمانی از یک خانواده سوری در عملیات آزادسازی البوکمال»، ۳۰ / ۰۹ / ۱۳۹۶، کد خبر: ۶۳۳۴۷۰۸.
۲. پایگاه اطلاع رسانی حوزه، «شاهکار حاج قاسم»، ۱۸ / ۱۰ / ۱۳۹۸، کد خبر: ۷۴۰۷۵.
۳. پایگاه خبری تابناک جوان، «خاطره‌ای از توصیه سردار سلیمانی به دخترش»، ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۹۸، کد مطلب: ۱۲۷۱۵.
۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه‌ای.
۵. خبرگزاری تسنیم، «توصیه‌های حاج قاسم به عزاداران مجلس حضرت زهرا علیها السلام»، ۰۸ / ۱۱ / ۱۳۹۸، کد خبر: ۲۱۹۱۰۱۵.
۶. خبرگزاری تسنیم، «سردار سلیمانی و ۷۰ نفر از نیروهایش چگونه اربیل را نجات دادند؟»، ۰۱ / ۰۹ / ۱۳۹۶، کد مطلب: ۱۵۷۹۸۰۴.
۷. خبرگزاری تسنیم، «متن کامل وصیت نامه حاج قاسم سلیمانی»، ۲۴ / ۱۱ / ۱۳۹۸، کد مطلب: ۲۲۰۲۴۴۳.
۸. خبرگزاری دانشجویان ایران، «اعتراف مأمور سابق FBI در مورد سردار سلیمانی»، ۲۸ / ۰۸ / ۱۳۹۷، کد مطلب: ۹۷۰۸۲۸۱۴۲۵۵.
۹. خبرگزاری جام جم آنلاین، «واکنش سردار سلیمانی به پیشنهاد کاندیداتوری اش برای ریاست جمهوری»، ۲۰ / ۱۰ / ۱۳۹۸، کد خبر: ۱۲۴۴۵۳۰.